

รายงานพิเศษ

ชมคลิป

<https://youtu.be/UEFQzhCyHdA>

MatiTalk รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์ นิติสงคราม วงจรอุบาทว์ ประเทศไทยวนในอ่าง

“การใช้กฎหมายมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมืองมีความเข้มข้นมากในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา ต้องไปดูกติกา ว่าเกิดอย่างไร แล้วเจตนาเบื้องหลังในการเขียนกติกาเหล่านั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของกลุ่มใด”

รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์ คณบดีคณะสังคมศาสตร์ และอาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ให้ความเห็นถึงปัญหาทางกฎหมายที่เรากำลังเผชิญ ผ่านรายการ MatiTalk ทางมติชนสุดสัปดาห์

: “นิติสงคราม” ที่วนลูป

เราจะเห็นว่ามีการประทุปะทุรกันทางการเมืองและเป็นที่มาของการเรียกร้องให้แก้รัฐธรรมนูญตลอด แต่ประชาชนก็ต้องตามดูด้วยว่าประเด็นใดที่ต้องมีการแก้ส่วนใหญ่ในการเมืองเขาจะเรียกร้องแต่กติกาที่เอื้อกับเขา

ที่สุดในการที่จะก้าวเข้าสู่อำนาจ แต่ในขณะที่ถ้าพลเมืองพลาก็จะมีการซ่อนกลไกที่จะใช้กฎหมายเหล่านี้เองต่อสู้กับศัตรูในการเมืองของตัวเอง และหากเราอยากมีการใช้นิติสงครามกันเรื่อยๆ มันจะเป็นปัญหาแน่นอน

สิ่งที่เห็นจินตนาการของผู้ร่างกฎหมายคือ มองว่าทำอะไรตัวเองจะอยู่ในอำนาจได้นานที่สุดหรือที่เราเรียกว่า สืบทอดอำนาจ และพยายามจะซ่อนกลไกต่างๆ เพื่อจัดการกับฝั่งตรงข้าม

ซึ่งหลายอย่างมันไม่ไปตามหลักการ เพราะฉะนั้นเราจึงเห็นภาคีที่มันบิดเบี้ยว อย่างเช่นในเรื่องการได้มาซึ่ง ส.ว. คนก็เริ่มตั้งคำถาม หรือการใช้มาตรฐานในการตรวจสอบ อย่างเช่น การเติมคำว่าจริยธรรมเข้ามา สุดท้ายมันกลายเป็นคำที่ต้องตีความกว้างมากๆ และก่อให้เกิดการตีความที่สังคมมีการตั้งคำถาม รวมถึงกติกาในเรื่องการนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง

สุดท้ายจึงเกิดอุปสรรคอยู่ตลอดเวลาพอเกิดการเลือกตั้งจากกติกาที่มีปัญหาคันก็พยายามจะเรียกร้องให้แก้กติกา แต่หากคนแก้กติกานั้นเอาเจตคติที่มีมิติทางการเมืองมาเป็นตัวตั้งจะอยู่ได้นานมันก็จะเกิดอุปสรรคปัญหาไปเรื่อยๆ จนไม่สามารถแก้ได้

ฉะนั้น สิ่งที่เราจะเป็นก็คือ ต้องถอยกลับมามองดูที่หลักการก่อนว่าเราควรจะมีกฎหมายหน้าตาเป็นอย่างไร วัตถุประสงค์เพื่ออะไร แล้วค่อยสร้างกติกาอย่างนั้นถึงจะพอไปได้

: ทำไมจึงยังมีประชาชนที่เรียกร้อง “นอกระบบ”

มันเป็นตลกร้าย Sad but True ในไทยเราเห็นว่ามีวงจรอุบาทว์เกิดขึ้นอยู่เรื่อยๆ แล้วก็มีที่ที่ว่าอาจจะเกิดขึ้นอีก วงจรปีศาจหรือวงจรอุบาทว์ เริ่มจากการที่มีรัฐประหารเกิดขึ้น มีการเขียนกติกาใหม่ มีการเลือกตั้ง มีปัญหาทางการเมือง ก็วนมารัฐประหารและก็มีวงจรอุบาทว์นี้

ที่บอกว่ามันเป็นตลกร้ายก็เพราะว่าเราคงรู้ว่าในหลักการสิ่งเหล่านี้คือการได้มาซึ่งอำนาจจนกว่าถึงประชาธิปไตย แต่ถามว่าทำไมสังคมไทยหลายคนยังยอมรับอยู่

สิ่งเหล่านี้มองได้เร็วๆ ก็คือ มองเป็นกระแสของสังคมหรือการเมือง เมื่อกระแสเปลี่ยนไป อย่างลุงตู่อยู่นานไปคนก็เริ่มเบื่อก็เรียกร้องประชาธิปไตย กระแสก็มีพรรคใหม่ๆ เกิดขึ้น พอกระแสเปลี่ยน ตอนนั้นเราก็มองเห็นว่าคนกลับ

มาเรียกร้องว่าทหารต่างหากที่จะเป็นผู้รักษาอธิปไตยของชาติ เป็นผู้ดูแลผลประโยชน์แห่งชาติ

เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้คิดว่ามันก็เป็นกระแสหรือเป็นจังหวัดการเมืองด้วยแล้วที่น่าสนใจ คนมองว่าผู้ที่สร้างเงื่อนไขให้ทหารออกมาคือคือนักการเมืองเป็นจุดเริ่ม

: รัฐธรรมนูญต้องแก้ ต้องออกแบบแบบใด

ส่วนตัวคิดว่าเราต้องเขียนรัฐธรรมนูญให้เป็นรัฐธรรมนูญจริงๆ กล่าวคือ ไม่ควรจะมีทุกอย่างไปยึดใส่ไว้ในรัฐธรรมนูญ เพราะเมื่อมีปัญหาอยากจะทำอะไรก็ยากหรือยากหรือต้องการทำ สิ่งต่างๆ ที่เคยเขียนไว้ก็ถูกยกเลิกไปด้วย

ยกตัวอย่างง่ายๆ หลายประเทศที่มีรัฐธรรมนูญไม่มาตรา อย่างสหรัฐอเมริกา มี 7 มาตรา มีการแก้ไขเพิ่มเติมบ้าง แต่ของไทยใส่ทุกอย่างแล้วก็มีที่หาว่ารัฐธรรมนูญจะยาวขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตาม จะไปโทษรัฐธรรมนูญอย่างเดียวก็คงไม่ถูก เพราะหลายๆ อย่างที่เราเรียกร้องไม่ว่าจะเป็นในเรื่องชุมชนเรื่องสิ่งแวดล้อม มันไม่เคยเกิดกฎหมายที่ยั่งยืนมาก่อน

ดังนั้น ผลจากการร่างรัฐธรรมนูญ จึงเห็นภาพของการไปต่อรองหรือกดดันผู้ร่างว่าขอให้ใส่กระบวนการเหล่านี้เข้าไปในรัฐธรรมนูญ โดยหวังว่ารัฐธรรมนูญจะทำให้เกิดในสิ่งที่ต้องการ

ฉะนั้น จึงเห็นว่ารัฐธรรมนูญเดิมกติกาหลายๆ อย่างเข้ามามากขึ้น ทั้งๆ ที่สิ่งเหล่านี้อาจจะอยู่ในกฎหมายลำดับรองลงไปก็ได้

จึงเกิดอีกประเด็นหนึ่งขึ้นคือ ในภาวะประชาธิปไตยปกติรัฐสภาที่มีหน้าที่ในการตรากฎหมายเหล่านี้ทำอะไรอยู่

จึงไม่แปลกใจว่าเมื่อมีรัฐประหาร มักมีกลุ่มคนบางกลุ่มมองว่าเป็นโอกาสในการเพิ่มเติมสิ่งบางอย่างที่ยากได้เข้าไปในรัฐธรรมนูญ

และที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ไทย เวลาผ่าน พ.ร.บ.ต่างๆ มักจะผ่านไปผ่านในช่วง “ภาวะไม่ใช้ประชาธิปไตย” ด้วย ก็เลยเกิดภาพในมุมมองที่คนก็ตำหนิรัฐบาลแต่กลับมีคนอีกกลุ่มที่มองว่านี่คือโอกาสที่จะมีกฎหมายที่เขาอยากจะได้ในช่วงระยะเปลี่ยนผ่าน

ดังนั้น โมเดลของรัฐธรรมนูญควรจะเขียนเท่าที่จำเป็น ซึ่งแน่นอนว่าแต่ละประเทศมีบริบทที่แตกต่างกัน เพราะฉะนั้นความสั้นความยาวของรัฐธรรมนูญ

อาจจะมีความแตกต่างกันได้เป็นเรื่องปกติ แต่การที่เราพยายามจะใส่ทุกอย่างเข้าไปแล้วสุดท้ายเกิดภาวะโยกกันโยกกันมาจนนำไปสู่ deadlock หรือเกิดปัญหาในทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเราผูกเอาไว้จะแน่น แล้วไม่มีช่องสำหรับการแก้ไขเลย

สุดท้ายเราก็จะพอมองเห็นว่าอะไรจะเลวไปสู่จุดใด อาจจะมีการเรียกร้องให้มีการรัฐประหารเหมือนในอดีตประวัติศาสตร์ของไทยที่ผ่านมา

: รัฐธรรมนูญ 2560 ฉีกง่ายกว่าเก่า?

ถ้าเป็นฉบับนี้คงจะมองอย่างนั้น ซึ่งถ้าดูในหลักการปกติแล้ว ในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญหลายประเทศก็เขียนไว้แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1. แก้แบบรายมาตรา ก็เขียนไปเลยว่ากระบวนการนั้นสามารถทำได้บ้างกับอีกรูปแบบหนึ่งก็คือแก้ทั้งฉบับ เขาก็จะเขียนเงื่อนไขที่อาจจะเข้มข้นมากกว่าการแก้ไขรายมาตรา

แต่เมื่อย้อนกลับมาดูรัฐธรรมนูญฉบับ 2560 จะเห็นว่าไปทางไหนก็ทำได้ยากทั้งสิ้น เคยมีการแก้ก็จริง แต่กว่าจะแก้ได้ก็ลำบาก และประเด็นการแก้ไขส่วนใหญ่เป็นการแก้ไขเรื่องกติกาการเมือง เช่น บัตรหนึ่งใบบัตรสองใบ แต่ในฝั่งประชาชนเองไม่อยากจะแก้ รวบรวมรายชื่อต้องเยอะ และกระบวนการที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมเท่าไร

คนจึงมองว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้ถ้าจะฉีกเริ่มเขียนใหม่น่าจะง่ายกว่า

: นิติศาสตร์ยังจำเป็นอยู่ไหมในประเทศไทย?

คิดว่านิติศาสตร์มีความจำเป็นอยู่ เพราะถ้าย้อนไปดูเจตจำนงของการมีกฎหมายในโลกใบนี้ คือ การสร้างกติกาที่จะทำให้สังคมนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้ เพียงแต่ว่าในปัจจุบันเราอาจจะเห็นนิติศาสตร์กลายเป็นเครื่องมือในการแสวงหาอำนาจหรือเป็นเครื่องมือในการประทุพพริ้วอยู่อย่างไรก็ตาม ยังเชื่อว่าถ้ามีกฎหมายเยอะและพร้อมทำตามกติกานั้น หากกติกานั้นได้รับการยอมรับจากคนส่วนใหญ่ที่จะปฏิบัติตาม ก็เชื่อว่านิติศาสตร์จะ

กลับสู่เจตจำนงดั้งเดิม คือทำให้สังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข และที่สำคัญที่สุดเราต้องเชื่อในหลักการประชาธิปไตย

หลักการประชาธิปไตยเชื่อในความหลากหลายและพยายามหาวิธีทางในการที่จะยุติความเห็นที่แตกต่างโดยการใช้อธิปไตยเสียงข้างมาก ซึ่งหากเราเรียนรู้ที่จะพบหาเสียงข้างมากยังคงต้องฟังเสียงส่วนน้อยอยู่ว่าความเห็นต่างนั้นคืออะไร

ในขณะเดียวกัน เสียงส่วนน้อยก็ต้องรู้จักยอมรับว่าถ้าเสียงส่วนใหญ่ต้องการแล้วเราเป็นฝ่ายที่เสียงน้อยกว่าก็ต้องยอมรับ

แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าเสียงส่วนน้อยนั้นจะกลายเป็นสิ่งที่ผิดไปตลอดในวันหนึ่งอาจจะกลายเป็นสิ่งที่กลับมากลายเป็นเสียงส่วนใหญ่ก็ได้

เพราะฉะนั้นก็ยังเชื่อว่าในปัจจุบันกฎหมายพัฒนาไปไกลมาก บางอย่างอาจจะไปเร็ว

บางอย่างประเทศไทยอาจจะยังมีความหมายที่เคลื่อนไหวไปได้ช้า แต่สุดท้ายแล้วโดยมาตรฐานสากลก็จะช่วยดึงแล้วก็ยกระดับของกฎหมายในประเทศเราให้ไปถึงจุดนั้นได้

: อยากฝากอะไรถึงนักกฎหมายรุ่นใหม่

กฎหมายในอนาคตเราจะไม่แบ่งการท่องจำตัวบท ท่องฎีกา แต่นักกฎหมายรุ่นใหม่จะต้องมีความสามารถในการเข้าใจบริบทแวดล้อมเพื่อเป็นฐานความรู้ และองค์ความรู้เหล่านี้จะสามารถเอามาใช้วิเคราะห์ในตัวกฎหมายเองว่ากฎหมายดีไม่ดีควรแก้อย่างไร เพื่อจะได้พัฒนาการนิติศาสตร์ต่อไป

รูปโฉมของการเรียนนิติศาสตร์นั้นเราจะใช้ทักษะในการลงมือปฏิบัติมากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์มากยิ่งขึ้น แล้วการกล้าตั้งคำถามจากกฎหมายที่ออกมาว่าดีจริงหรือไม่ ถ้าจะทำให้ดีกว่านี้ต้องทำอะไร

ถ้าทำได้เช่นนี้ มั่นใจว่าความรู้วิเคราะห์ที่พัฒนาต่อยอดจะทำให้กฎหมายหรือวงการนิติศาสตร์ของไทยก้าวหน้าไปอย่างแน่นอน ●